

Evalueringsrapport

vedrørende

effekter af tilskudsordningen

for

bevarings- og besøgscentre for gamle danske husdyrracer

INDHOLDSFORTEGNELSE

1. INDLEDNING	4
1.1. BAGGRUND OG FORMÅL MED EVALUERINGEN.....	4
1.2. BAGGRUND OG FORMÅL MED TILSKUDSORDNINGEN.....	5
1.3. METODE.....	6
2. BESKRIVELSE AF BEVARINGS- OG BESØGSCENTRENE	7
2.1. CENTRENES BELIGGENHED.....	7
2.2. LANDSBYMUSEET HOUGAARDEN.....	7
2.2.1. <i>Faciliteter</i>	7
2.2.2. <i>Sæson, åbningstider og besøgsstatistikker</i>	8
2.2.3. <i>Racer og dyrearter på centret</i>	8
2.2.4. <i>Salg af afkom til avlere samt materiale til kryokonservering</i>	9
2.2.5. <i>Tiltag til formidling af bevaringsarbejdet</i>	10
2.2.6. <i>Planlagte fremtidige aktiviteter</i>	10
2.3. FITTINGS BESØGS- OG BEVARINGSCENTER	10
2.3.1. <i>Faciliteter</i>	10
2.3.2. <i>Sæson, åbningstider og besøgsstatistikker</i>	11
2.3.3. <i>Racer og dyrearter på centret</i>	11
2.3.4. <i>Salg af afkom til avlere samt materiale til kryokonservering</i>	12
2.3.5. <i>Tiltag til formidling af bevaringsarbejdet</i>	13
2.3.6. <i>Planlagte fremtidige aktiviteter</i>	13
2.4. ELISABETHSMINDE BEVARINGS- OG BESØGSCENTER.....	14
2.4.1. <i>Faciliteter</i>	14
2.4.2. <i>Sæson, åbningstider og besøgsstatistikker</i>	14
2.4.3. <i>Racer og dyrearter på centret</i>	15
2.4.4. <i>Salg af afkom til avlere samt materiale til kryokonservering</i>	16
2.4.5. <i>Tiltag til formidling af bevaringsarbejdet</i>	16
2.4.6. <i>Planlagte fremtidige aktiviteter</i>	17
2.5. GAMLE HUSDYR	17
2.5.1. <i>Faciliteter</i>	17
2.5.2. <i>Sæson, åbningstider og besøgsstatistikker</i>	17
2.5.1. <i>Racer og dyrearter på centret</i>	18
2.5.4. <i>Salg af afkom til avlere samt materiale til kryokonservering</i>	19
2.5.5. <i>Tiltag til formidling af bevaringsarbejdet</i>	19
2.5.5. <i>Planlagte fremtidige aktiviteter</i>	20

3. VURDERING AF OM TILSKUDSORDNINGEN FOR BEVARINGS- OG BESØGSCENTRE HAR LEVET OP TIL DE OPSTILLEDE FORMÅL FOR ORDNINGEN.....	21
3.1. VURDERING AF CENTRENES EFFEKT PÅ UDBREDELSEN AF OFFENTLIGHEDENS KENDSKAB TIL BEVARINGSARBEJDET.....	21
3.1.1. <i>Karakteristik af de besøgende</i>	22
3.1.2. <i>Centrenes udbredeke af information</i>	22
3.1.3. <i>Pressedækning</i>	22
3.1.4. <i>Centrenes deltagelse i forskellige aktiviteter</i>	22
3.2. VURDERING AF CENTRENES EFFEKT PÅ OPFORMERING AF BESTANDENE AF DE BEVARINGSVÆRDIGE RACER	23
3.2.1. <i>Samlet andel af dyr på de fire bevaringscentre</i>	23
3.2.2. <i>Samlet antal salg af afkom til avlere</i>	26
3.2.3. <i>Centrenes bidrag til kryokonserveret materiale</i>	26
3.3. BEREGNING AF REEL BILLETPRIS PR. BESØGENDE PÅ CENTRENE	27
3.4. SAMLET VURDERING AF CENTRENES EFFEKTER FOR BEVARINGSSAGEN	27
4. KONKLUSION.....	31

Bilag

1. Referat fra besøg på bevarings- og besøgscentret Hougaarden
2. Referat fra besøg på bevarings- og besøgscentret Fitting
3. Referat fra besøg på bevarings- og besøgscentret Elisabethsminde
4. Referat fra besøg på bevarings- og besøgscentret Gamle Husdyr

1. Indledning

1.1. Baggrund og formål med evalueringen

Direktoratet for FødevarerErhverv har i juni 2004 anmodet Genressourceudvalget om at gennemføre en evaluering af tilskudsordningen for bevarings- og besøgscentre for gamle danske husdyr, som blev iværksat i 2002 og som udløber med udgangen af 2005.

Tilskudsordningen for bevarings- og besøgscentre for gamle danske husdyr blev iværksat i 2002. Hensigten med ordningen var at støtte private avlere, som har gamle danske husdyrracer, således at deres bedrifter kunne fungere som bevarings- og besøgscentre og derved udbrede kendskabet til bevaringsarbejdet i offentligheden. Til formålet var der årligt afsat 2 mil. kr. pr. år i en 4-årig periode til støtte af 4 bevarings- og besøgscentre. Bevillingen til bevarings- og besøgscentre udløber ved udgangen af 2005. Genressourceudvalget er af Direktoratet for FødevarerErhverv blevet anmodet om at forestå evalueringen af ordningen.

I henhold til Direktoratet for FødevarerErhvervs indstilling nedsatte Genressourceudvalget, blandt sine medlemmer, en evalueringsgruppe bestående af avlerrepræsentanter såvel som forskere med forskningsmæssigt ekspertise inden for genbevarelse. Evalueringsgruppen fik til opgave at udarbejde en redegørelse baseret på de senest tilgængelige besøgsrapporter fra bevarings- og besøgscentre samt besøg på de fire centre.

Evalueringsgruppen bestod af følgende medlemmer af Genressourceudvalget:

- Anders M. Klöcker (Formand)
- Birgit Bak (Avlerrepræsentant-svin)
- Leif Søndergård (Repræsentant for Københavns Universitet)
- Peter Bavnshøj (Repræsentant for Kulturministeriet)
- Kjeld Nygård Kristensen (Repræsentant for Dansk Landbrug)
- Sekretariatsfunktionen blev varetaget af Danmarks JordbrugsForskning ved projektforsker Hanne Marie Nielsen.

I henhold til Direktoratet for FødevarerErhvervs indstilling, har Genressourceudvalget, på baggrund af en redegørelse fra evalueringsgruppen, dernæst udarbejdet en evalueringsrapport, der *for det første* indeholder en vurdering af, i hvilket omfang tilskudsordningen for bevarings- og besøgscentre har levet op til de formål, der blev opstillet for ordningen. Med udgangspunkt i denne vurdering bør evalueringsrapporten

for det andet indeholde udvalgets anbefaling med hensyn til fremtiden, herunder set i lyset af den nuværende ordnings ophør ved udgangen af 2005.

Denne evalueringsrapport indeholder indledningsvis en beskrivelse af baggrunden for ordningen – herunder betingelserne for udbetaling af tilskuddet. Dernæst gives en beskrivelse af hvert af de 4 bevarings- og besøgscentre med hovedvægt på antal besøgende og antal dyr på centret samt deres tiltag til udbredelse af information om bevaringsarbejdet i henhold til formålet med ordningen. Afslutningsvis gives en overordnet konklusion vedrørende de 4 centres effekter.

1.2. Baggrund og formål med tilskudsordningen

I det følgende gives en kort beskrivelse af betingelserne for tilskud, der anses for at være af betydning for evalueringen. De nærmere betingelser er beskrevet i Bekendtgørelse nr. 657 af 4. juli 2001 fra Direktoratet for FødevarerErhverv.

En af betingelserne for modtagelse af tilskud er, at tilskudsmodtagerne senest 1. november hvert år indleverer besøgsrapporter for indeværende år til Direktoratet for FødevarerErhverv. Besøgsrapporterne indberettes på et særligt skema. Den årlige besøgsrapport skal bl.a. indeholde informationer om sæson, åbningstider, centrets jordtilliggende, antal besøgende, antallet af dyrearter- og racer, der fremvises på centret, salg af afkom til avlere samt en kort beskrivelse af årets forløb på bevarings- og besøgscentret. Tilskuddet udbetales derefter 1. maj i det efterfølgende år. Hvert af de fire centre kan maksimalt tildeles 500.000 i tilskud til driften af centret pr. år i perioden fra 2002 til 2005. Derudover skal centrene senest 1. marts det efterfølgende år aflægge regnskab for centrets drift. Udover kravet til indberetning af besøgsrapporter og aflæggelse af bedriftens regnskab indeholder betingelserne for udbetaling af tilskud en række specifikke krav herunder krav til:

- Faciliteter- herunder parkerings- og toiletfaciliteter og adgangsstier til folde
- Skiltning og/eller brochurer, der fortæller om racerne og deres oprindelse
- Registrering af dyrenes afstammingsforhold
- Centret skal bidrage med genetisk materiale til bevaringsarbejdet
- Centret skal have publikumsadgang
- Overholdelse af gældende veterinær- og dyreværnsregler

Udover ovennævnte betingelser i bekendtgørelse nr. 657 er bevarings- og besøgscentrene omfattet af Fødevarerdirektoratets bekendtgørelse (nr. 904) om besøgslandbrug.

Tilsyn og kontrol med overholdelse af betingelserne for tilskud – herunder afstammingsregistrering og gældende veterinær- og dyreværnsregler forestås af den lokale

fødevareregion og vil derfor ikke blive behandlet yderligere i nærværende rapport. Der har således ikke i den forgangne periode været indberettet overtrædelser i de 4 centre. Følgende arter og racer af gamle danske husdyrracer, som angivet i tabelværket til Danmarks Landerapport til FAO, kan indgå i bevaringsarbejdet på centrene:

Heste:	Den Jydske Hest, Frederiksborghest, Knabstrupperhest
Kvæg:	Jysk Kvæg, Rød Dansk Malkerace anno 1970 (RDM-1970), Sortbroget Dansk Malkerace anno 1965 (SDM-1965), Dansk Malkekorthorn, Ø-kvæg
Svin:	Dansk Landracesvin anno 1970, Sortbroget Dansk Landracesvin
Får:	Dansk Landfår, Hvidhovedet Marsk Får
Geder:	Dansk Landraceged
Kaniner:	Hvid Dansk Landkanin
Høns:	Danske Landhøns
Gæs:	Den Danske Landgås
Ænder:	Den Danske Landand
Duer:	Parykduen, Svaberduen, Tumlingeduen
Bier:	Den Brune Bi- Læsøbien
Hunde:	Broholmeren, Gl. Dansk Hønsehund, Dansk/Svensk Gårdhund, Dansk Spids

1.3. Metode

Evalueringen er udarbejdet på baggrund af de årlige besøgsrapporter fra bevarings- og besøgscentre i perioden fra 2002 til 2004 samt besøg på de 4 centre i oktober 2004. Formålet med besøgene på centrene var at indsamle informationer, der ikke var tilgængelige i besøgsrapporterne. Hvert besøg varede ca. 2 timer indeholdende besigtigelse af centrenes dyr og faciliteter samt en samtale med ejerne af centrene. Formålet med samtalen var at få afdækket, hvad der fra ejers side er gjort for at udbrede kendskabet til bevaringsarbejdet samt få deres vurdering af ordningens styrker og svagheder. På baggrund af evalueringsgruppens besøg på de fire centre er der udarbejdet referater (vedlagt som bilag til denne rapport), der efterfølgende er godkendt af centrenes ejere.

2. Beskrivelse af bevarings- og besøgscentrene

2.1. Centrenes beliggenhed

Ved udvælgelse af bevaringscentrene blev der lagt vægt på at disse blev fordelt geografisk, for så vidt muligt at sikre let adgang for offentligheden i hele landet. De fire bevarings- og besøgscentre ligger geografisk fordelt i Danmark med 2 centre i Nordjylland, et center i det sydlige Jylland og et center på Lolland. Nedenfor angives centrenes navne og adresser:

Landsbymuseet Hougaarden
v/ Inger Nielsen og Anna Nielsen
Tolshøj 19+21, Vesterbølle
9631 Gedsted

Fitting's Besøg- og Bevaringscenter
v/ Niels Ole Mols
Fittingvej 44
6623 Vorbasse

Elizabethsminde
Bevarings- og besøgscenter
v/ Jonna og Knut Hansen
Kirkevejen 241
4930 Maribo

Gamle husdyr
v/ Bjarne Kjær
Aalborgvej 135
7700 Thisted

2.2. Landsbymuseet Hougaarden

2.2.1. Faciliteter

Bevarings- og besøgscentret Hougaarden består af to gårde, hvoraf den ene er indrettet som landsbymuseum (Hougaarden), mens dyrene er opstaldet på den anden. Gården, hvorpå dyrene er opstaldet, består af tre længer, en længe indrettet med bl.a. skolestue og købmændsbutik, en længe med foderopbevaring samt en længe med staldafsnit til dyrene. Staldafsnittet indeholder faciliteter både til geder, kvæg, svin, kaniner og fjerkræ, mens hestestald og fårestald findes i separate bygninger. I tilknytning til staldafsnittene er der græsfolde, og der er etableret gangstier mellem foldene. Ved de enkelte racer er der opsat

skilte med angivelse af navn og kort beskrivelse af de gamle danske husdyrracer. Hougaarden fungerer som landbrugsmuseum og er indrettet som en typisk gård i år 1900 med dertilhørende maskinpark og indbo.

2.2.2. Sæson, åbningstider og besøgsstatistikker

Centret holder i perioden 1. maj – 30. september åbent lørdag og søndag kl. 11-16. Derudover er der for grupper og skoler åbent alle dage efter aftale. Entrépriser samt antal besøgende på centret i perioden fra 2002 til 2004 er angivet i tabel 2.1.

Tabel 2.1. Antal besøgende samt entrépris fordelt på grupper for perioden fra 2002 til 2004

Gruppe	År		
	2002	2003	2004
Børn	90 (26%)	59 (14%)	219 (35%)
Voksne	259 (74%)	350 (86%)	383 (65%)
Institutioner	3	4	3
Personer i alt	349	409	602
Entrépris børn (kr.)	0	0	0
Entrépris voksne (kr.)	20	20	30 ¹
Entrépris pr. institution (kr.)	20	20	30 ¹
Honorar for rundvisning (kr.)	0	0	0
Entréindtægt i alt (kr.)		7.000	11.490 ²

¹ Entré for bevaringscentret: 20 kr.; Entré for museet Hougaarden: 10 kr.

² Entréindtægt bevaringscentret: 7.660 kr.; Entréindtægt Hougaarden 3.830 kr.

Entréprisen på 20 kr. pr. person er aftalt mellem centrene, så disse alle har samme entrépris. Der tages ingen honorar for rundvisning og stort set alle besøgende vises rundt. I 2004 er der taget særskilt entré for museet Hougaarden, så den samlede entrépris er 30 kr.

Det samlede antal besøgende er steget med 30% fra 2002 til 2004. Den overvejende del af de besøgende er voksne og kun få institutioner har besøgt centret. Besøgende på centret er primært private familier og turister. Antallet af besøgende fra lokalområdet er begrænset. En del af de besøgende interesserer sig for genbevaringssagen.

2.2.3. Racer og dyrearter på centret

Antallet af dyr indenfor de enkelte racer er vist i Tabel 2.2. Da det ikke for alle centre har været muligt at få oplysninger om antallet af dyr i 2002, er kun antal dyr i 2003 og 2004 angivet. Alle husdyrarter af de gamle danske husdyrracer (anført i indledningen), undtagen bier er repræsenteret på centret i både 2003 og 2004. Generelt har centret kun en race indenfor hver art. Antallet af dyr indenfor de enkelte racer og arter har stort set været konstant over de 2 år. Der er dog i 2004 udvidet med Sortbroget Landracesvin.

Tabel 2.2. Antal dyr på centret i perioden fra 2003 til 2004 fordelt på arter og racer.

Art	Race	År	
		2003	2004
Hest	Den Jydske Hest	2	1
Kvæg	Jysk Kvæg	5	6
Svin	Sortbroget Dansk landracesvin		2
Får	Dansk Landfår	16	14
Geder	Dansk Landraceged	4	3
Kaniner	Hvid Dansk Landkanin		1
Høns	Danske Landhøns	27	16
Gæs	Den Danske Landgås	5	9
Ænder	Den Danske Landand	9	10
Duer	Svaberduen	4	5
	Tumlingeduen	14	8
Andre ¹	Bronze kalkuner	3	4
	Gule Gumpehøns	6	5
	Gule Liggehøns	2	2
	Dværg-Landhøns	10	8
	Hvide duer	3	4

¹ Husdyrarter- og racer på centret som ikke hører under de gamle danske husdyrracer, som anført i indledningen

2.2.4. Salg af afkom til avlere samt materiale til kryokonservering

Landsbymuseet Hougaarden har i 2003 solgt afkom fra henholdsvis Jysk Kvæg, Jysk Hest og Danske Landfår (Tabel 2.3). I 2004 har centret solgt afkom fra Dansk Landfår. Derudover har centret i 2003 og 2004 solgt æg fra Danske Landgæs, Danske Landhøns og Danske Landænder.

Tabel 2.3. Salg af afkom til avlere i år 2003 og 2004 fordelt på racer

Race	År	
	2003	2004
Jysk hest	1	
Jysk Kvæg	1	
Dansk Landfår	4	2

Centret har i perioden fra 2002 til 2004 leveret kryokonserveret materiale til Genressourceudvalgets genbank fra tyr af Jysk Race.

2.2.5. Tiltag til formidling af bevaringsarbejdet

2.2.5.1. Foldere, annoncering og pressekontakt

Centret har udarbejdet egen folder med beskrivelse af Landsbymuseet. Centret har endvidere eget logo. Ny version af centrets folder samt logo er under udarbejdelse efterår 2004. Centret er endvidere med i en fællesfolder "Tilbage til fortiden" udgivet i samarbejde mellem de fire besøgs- og bevaringscentre. Centret har Genressourceudvalgets folder om de gamle danske husdyrracer. Hjemmeside for centret er under udarbejdelse efterår 2004 (www.hougaarden.dk). Der er kontakt til lokale turistkontorer, der har centrets foldere. Centrets foldere er endvidere uddelt forskellige steder i lokalområdet.

Der annonceres hvert år i 3 forskellige turistbrochurer og ved sæsonstart (1. maj) annonceres i lokale aviser. I 2002 har der været kontakt til pressen i form af udsendelse fra Radio Midt Vest og TV-Nord og en artikel i ugebladet Familiejournalen om centret.

2.2.5.2. Deltagelse i forskellige aktiviteter

Centret har ikke deltaget i dyrskuer, men i 2004 har der været levendegørelse på centret i form af en arbejdende smed. Derudover er der lidt kontakt til de tre andre bevarings- og besøgscentre specielt med hensyn til formidling af avlsdyr. Ejeren af centret er medlem af diverse avls/raceforeninger.

2.2.6. Planlagte fremtidige aktiviteter

Centret er påtænkt udvidet med et udendørs område med kaniner samt udvidelse af fjerkræholdet. Derudover skal der opsættes hegn samt udføres reparationer på kostald. Høstdagen, der normalt afholdes på Herregården Hessel, flyttes fra 2005 til Hougaarden. Der påtænkes etableret en støtteforening omkring Landsbymuseet Hougaarden i forbindelse med allerede eksisterende forening omkring Landsbykulturen i Vesthimmerland.

2.3. Fittings besøgs- og Bevaringscenter

2.3.1. Faciliteter

Staldafsnittet indeholder faciliteter til svin og kvæg, mens der er separate staldafsnit til får, geder, kvæg, svin, kaniner og fjerkræ. Heste, kvæg, får og geder går på græsfolde i umiddelbar tilknytning til staldene. Der er etableret gangstier mellem foldene samt omkring voliere med fjerkræhold. Ved de enkelte racer er der opsat skilte med angivelse af navn på de enkelte racer. Der er bygget skolestue, hvor der forefindes foldere, billeder samt enkelte plancher med beskrivelse af de gamle danske husdyrracer. Der er opsat offentligt skilt i Fitting med angivelse af besøgsgård.

2.3.2. Sæson, åbningstider og besøgsstatistikker

Centrets har i perioden 1. maj – 1. oktober åbent lørdag og søndag kl. 11-17. I perioden fra 14. juni til 15. august er der åbent alle dage fra 11-17. Derudover har skoler, børnehaver og andre grupper mulighed for at besøge centret efter aftale. Entrépriser samt antal besøgende på centret i perioden fra 2002 til 2004 er angivet i tabel 2.4.

Tabel 2.4. Antal besøgende på centret i perioden fra 2002 til 2004.

Gruppe	År		
	2002	2003	2004
Børn	412 (43%)	606 (70%)	589 (57%)
Voksne	556 (57%)	257 (30%)	436 (43%)
Institutioner	9	26	17
Personer i alt	968	863	1025
Entrépris børn (kr.)	0	0	0
Entrépris voksne (kr.)	20	20	20
Entrépris pr. institution (kr.)	0	0	0
Honorar for rundvisning (kr.)	0	0	0
Entréindtægt i alt (kr.)		2920	4970

Entréprisen er på 20 kr. pr. voksen, mens børn har gratis adgang. Derudover er der gratis adgang for skoler og børnehaver. Øvrige grupper betaler pr. voksen. Alle besøgende bliver vist rundt på centret gratis, hvis det ønskes, og der fortæller om de enkelte dyr/racer om bevaringsarbejdet generelt. Den overvejende del af de besøgende er børn, og centret har haft besøg af mange institutioner. Der har været en begrænset stigning i antallet af besøgende på centret fra 2002 til 2004. Besøgende på centret kommer fra hele landet. En del af de besøgende, (anslået til en tredjedel) besøger centret pga. interesse i bevaringssagen.

2.3.3. Racer og dyrearter på centret

Antal dyr på Fittings Besøgs- og Bevaringscenter fordelt på arter og racer er angivet i Tabel 2.5. Centret har generelt mange dyr og der er god spredning både på antallet af arter og antallet af racer indenfor de enkelte racer. Næsten alle af de bevaringsværdige racer er således repræsenteret på centret.

Tabel 2.5. Antal dyr på centret i perioden fra 2003 til 2004 fordelt på arter og racer.

Art	Race	År	
		2003	2004
Hest	Den Jydske Hest	4	4
	Frederiksborg	1	2
Kvæg	Jysk Kvæg	8	11

	RDM-1970	8	9
	SDM-1965	2	4
	Dansk Malkekorthorn	8	6
Svin	Sortbroget Landracesvin		16
	Dansk Landracesvin		31
Får	Hvidhovedet Marsk	3	5
	Dansk Landfår	15	19
Geder	Dansk Landraceged	10	12
Kaniner	Hvid Dansk Landkanin	22	9
Høns	Danske Landhøns	59	110
Gæs	Den Danske Landgås	20	22
Ænder	Den Danske Landand	30	32
Duer	Parykduen	18	20
	Svaberduen	12	11
	Tumlingeduen	29	17
Hunde	Dansk Spids	2	2
	Dansk Svensk Gårdhund		
Andre ¹	Jersey		1
	Bronze kalkuner	35	
	Sortbrandededuer	20	14
	Kantvingsduer	11	17
	Gamle danske brevduer	10	21
	Kilke	6	19

¹ Husdyrarter- og racer på centret som ikke hører under de gamle danske husdyrracer, som anført i indledningen

2.3.4. Salg af afkom til avlere samt materiale til kryokonservering

Centret har i 2003 og 2004 solgt dyr fra 10 forskellige racer, som angivet i Tabel 2.6.

Tabel 2.6. Salg af afkom til avlere fordelt på racer og arter

Race	År	
	2003	2004
Jysk Kvæg	2	2
RDM-1970		3
Dansk Malkekorthorn	4	2
Dansk Landracesvin	10	17
Dansk Landfår	3	2
Hvidhovedet Marsk Får		1
Dansk Landged	7	
Dansk Land Gås	5	50
Danske Landhøns	30	81

Danske Landænder	30	76
Dansk Landkaniner	11	
Duer	30	10

Centret har i perioden 2002 til 2004 ikke bidraget med kryokonserveret materiale til Genressourceudvalgets genbank.

2.3.5. Tiltag til formidling af bevaringsarbejdet

2.3.5.1. Foldere, annoncering og pressekontakt

Centret har udarbejdet egen folder med beskrivelse af bevaringsarbejdet samt billeder af de enkelte racer. Centret har endvidere eget logo. Udover centret egen folder er centret med i fællesfolderen udgivet i samarbejde mellem de fire besøgs- og bevaringscentre. Centret har endvidere Genressourceudvalgets folder om de gamle danske husdyrracer samt foldere fra 2 af de andre bevaringscentre. Der er etableret kontakt til lokale turistkontorer, der uddeler centret foldere. Folderen er endvidere uddelt på skoler, tankstationer og campingpladser i nærområdet. I skolestuen findes plancher med beskrivelse af de gamle danske husdyrracer.

Hvert år udsendes pressemeddelelse i lokalaviser, når der åbnes for sæsonen. I år 2002 har åbning af centret været omtalt i lokalaviser. Ugebladene Hjemmet og Hendes Verden har i 2004 bragt artikler om centret.

2.3.5.2. Deltagelse i forskellige aktiviteter

Centrets dyr var i 2002 udstillet på følgende dyrskuer: Landskuet, Odense, Sønder Hygum, Broholm Slot og Museumsgården Karensminde. I 2003 har centret udstillet dyr på 2 dyrskuer. I 2004 har centret udstillet dyr på 3 historiske dyrskuer, på Landsskuet, et hesteskue og ved en fåredag. Derudover har centret udlånt dyr (RDM-1970 kvier og landracegeder) til naturplejeprojektet Vorup Enge ved Randers Regnskov.

Centret har en del kontakt til to af de andre bevarings- og besøgscentre, specielt med hensyn til formidling af avlsdyr. Derudover er ejerne af centret medlemmer af diverse avls/raceforeninger, har været med til at opstarte 5 avlsforeninger for gamle danske husdyrracer samt har kontakt til andre avlere af gamle husdyrracer.

2.3.6. Planlagte fremtidige aktiviteter

Ejerne påtænker at anvende hestene til pasning af jorden samt evt. starte med at malke kørerne. Dette vil dog kræve at ekstra arbejdskraft tilføres centret. Derudover er der planer om at udarbejde en hjemmeside for bevaringscentret.

2.4. Elisabethsminde Bevarings- og Besøgscenter

2.4.1. Faciliteter

Staldafsnittet indeholder faciliteter både til både kvæg, svin og duer. Faciliteter til kaniner, geder, ænder og høns findes i separate bygninger. Heste, kvæg, får og geder går på græsfolde i umiddelbar tilknytning til staldene. Der er etableret gangstier mellem foldene samt omkring voliere med fjerkræhold. Ved de enkelte racer er der de fleste steder opsat skilte med angivelse af navn på de enkelte racer. I lade samt malkerum findes foldere, billeder samt plancher med beskrivelse af de gamle danske husdyrracer. I laden findes desuden gamle redskaber, maskiner og hestevogne. Centret har endvidere en lille parcel med gamle korn-, ærte, roe og kartoffelsorter. Der er offentlige skilte 4 steder med angivelse af gamle husdyrracer.

2.4.2. Sæson, åbningstider og besøgsstatistikker

Centret har i perioden 1. maj til 16. oktober åbent alle ugens dage kl. 11-17- undtagen mandag. Derudover er der åbent hele året efter aftale. Antal besøgene samt entrépriser i perioden fra 2002 til 2004 er angivet i Tabel 2.7.

Tabel 2.7. Antal besøgende på centret (Elisabethsminde) i perioden fra 2002 til 2004.

Gruppe	År		
	2002	2003	2004
Børn	1613 (67%)	1960 (47%)	2461 (57%)
Voksne	794 (33%)	1886 (53%)	1858 (43%)
Ikke specificeret			790
Institutioner	0	64	121
Personer i alt	2407	4146	6109
Entrépris børn	0	0	0
Entrépris voksne	20	20	20
Entrépris pr. institution	100	100	100
Honorar for rundvisning	0	0	0
Entréindtægt i alt (kr.)		27.500	44.937

Entréprisen er i 2004 100 kr. pr. institution, og derudover betales 20 kr. pr. voksen. Der er ingen honorar for rundvisning og alle besøgende vises rundt. Centret har generelt haft mange besøgende, særligt har mange institutioner besøgt centret. Centret har haft en pæn udvikling i antallet af besøgende. Antallet af besøgende er således mere end fordoblet i perioden fra 2002 til 2004.

Besøgende på centret er primært turister fra nærliggende campingpladser og sommerhusområder. Det anslås at ca. 80% af turisterne er danskere, mens den resterende

del primært er tyskere, svenskere og nordmænd. En del skoler og børnehaver fra omegnen besøger centret, mens andelen af private fra lokalområdet, der besøger centret, er begrænset. Det anslås, at ca. 40% af de besøgende kommer pga. interesse i genbevaring, mens den resterende del udelukkende kommer på centret pga. interessen i landbrug.

Derudover er der nogen kontakt til de tre andre bevarings- og besøgscentre specielt med hensyn til formidling af avlsdyr. Ejeren af centret er medlem af diverse avls/raceforeninger samt har kontakt til andre avlere af gamle husdyrracer. Bevaringscentret samarbejder endvidere med friluftsmuseet i Maribo og Lyngby, og enkelte af centret dyr afgræsser i sommerperioden områder i tilknytning til friluftsmuseet i Lyngby.

2.4.3. Racer og dyrearter på centret

På Elisabethsminde Bevarings- og Besøgscenter er alle arter - bortset fra hunderepræsenteret (Tabel 2.8). Bortset fra kvæg og duer er kun en race fra hver art repræsenteret. Antallet af dyr på centret har stort set været konstant i perioden fra 2003 til 2004.

Tabel 2.8. Antal dyr på centret i perioden fra 2003 til 2004 fordelt på arter og racer.

Art	Race	År	
		2003	2004
Hest	Den Jydske Hest	1	2
Kvæg	Jysk Kvæg	14	9
	RDM-1970	6	6
	Dansk Malkekorthorn	1	2
Svin	Sortbroget Dansk landracesvin	10	5
Får	Dansk Landfår	9	8
Geder	Dansk Landraceged	4	7
Kaniner	Hvid Dansk Landkanin	7	10
Høns	Danske Landhøns	35	38
Gæs	Den Danske Landgås	15	10
Ænder	Den Danske Landand	40	30
Duer	Parykduen	15	14
	Svaberduen	21	27
	Tumlingeduen	4	10
Bier	Den brune bi (huse)	2	2
Andre ¹	Bronze kalkuner	6	12
	Skånske Blumenhøns	8	20
	Gumpehøns	10	18
	Smedehøns	6	
	Skalborghøns	25	15
	Kantvingsduer	5	4

Gejserdue	8
Kilke	4

¹ Husdyrarter- og racer på centret som ikke hører under de gamle danske husdyrracer, som anført i indledningen

2.4.4. Salg af afkom til avlere samt materiale til kryokonservering

Antal afkom fra de enkelte racer, der er solgt til avlere er angivet i Tabel 2.9. Der er solgt afkom fra 4 forskellige racer i 2003 og fra 7 forskellige racer i 2004.

Tabel 2.9. Salg af afkom til avlere fordelt på racer

Race	År	
	2003	2004
Jysk Kvæg	2	2
Sortbroget Dansk Landracesvin	20	10
Dansk Landged		1
Dansk Landgås		8
Danske Landhøns	40	60
Dansk Landand		15
Hvid Dansk Landkanin	10	5

Elisabethsminde har i perioden 2002 til 2004 ikke bidraget med kryokonserveret materiale til Genressourceudvalgets genbank.

2.4.5. Tiltag til formidling af bevaringsarbejdet

2.4.5.1. Foldere, annoncering og pressekontakt

Centret har udarbejdet egen folder med beskrivelse af bevaringsarbejdet i Danmark, bevaringscentret samt af de gamle husdyrracer. Folderen findes på både dansk og tysk. Centret er endvidere med i fællesfolderen udgivet i samarbejde mellem de fire besøgs- og bevaringscentre. Centret har endvidere eget logo og hjemmeside (www.gamle-danske-husdyr.dk). Der er etableret kontakt til lokale turistkontorer, der uddeler centret foldere. Derudover er centrets foldere omdelt til lokale campingpladser samt sommerhusudlejningsfirmaer. Centret har endvidere Genressourceudvalgets folder om de gamle danske husdyrracer til uddeling samt foldere fra 2 af de andre bevaringscentre. Centret sælger desuden postkort med billeder af centrets gamle danske husdyrracer.

Før afholdelse af diverse arrangementer på centret udsendes pressemeddelelse til forskellige Tv-stationer og aviser. I 2002 har der som følge deraf været 5 TV-indslag og 4 avisartikler omkring centret og dets aktiviteter. I 2004 har der været 2 TV-indslag om centret.

2.4.5.2. Deltagelse i forskellige aktiviteter

I 2002 har centret fremvist dyr ved henholdsvis 3 dyrskuer, mens centret i 2003 har deltaget i et enkelt dyrskue. I 2004 har centret både udstillet dyr på et dyrskue, på en fjerkræudstilling og en kaninudstilling. Derudover har centret deltaget i en weekend med fokus på de gamle danske husdyrracer på Andels Landsbyen Nyvang ved Holbæk.

Centret arrangerer selv forskellige aktiviteter som høstmarked, børnefødselsdage og bedsteforældrefødselsdage. I 2003 har centret således afholdt høstmarked med pløjning med heste og veterantraktorer, udstilling af forskellige plove samt boder med salg. I foråret 2004 har centret arrangeret pilefletdag samt indskydning af de brune bier i samarbejde med Danmarks Biavlerforening. Også i 2004 har centret afholdt høstmarked med pløjning med heste og veterantraktorer samt besøg af hestespand fra Carlsberg.

Udover de forskellige aktiviteter på centret er centrets ejer ude på skoler og informere om landbrug generelt. Derudover informeres der ca. 1 gang månedligt om bevaringssagen og om de gamle husdyrracer ved aktiviteter udenfor centret.

2.4.6. Planlagte fremtidige aktiviteter

For at få bedre faciliteter til informationsaktiviteter og informationsmateriale påtænker centret at bygge en skolestue i laden. Derudover er der planer om at lave udendørs voliere til duerne. Endelig påtænker centret at renovere det gamle malkerum som pt. anvendes til opbevaring af brochurer mv.

2.5. Gamle Husdyr

2.5.1. Faciliteter

Staldafsnittet indeholder faciliteter både til geder, kvæg, svin, kaniner og fjerkræ. Hestestald er under opførelse og faciliteter til fjerkræ findes i separate bygninger. Heste, kvæg, får og geder går på græsfolde i umiddelbar tilknytning til staldene. En del af det jyske kvæg går dog om sommeren i en eng. Der er etableret gangstier mellem foldene samt omkring voliere med fjerkræhold. Ved de enkelte racer er der opsat skilte med angivelse af navn og billede af racerne. Ved centrets indgang forefindes foldere, billeder samt enkelte plancher med beskrivelse af de gamle danske husdyrracer.

2.5.2. Sæson, åbningstider og besøgsstatistikker

Centrets åbningstider er i perioden fra 1. maj til 20. oktober kl. 10-17 alle ugens dage. Institutioner betaler 20 kr. pr. person i entrépris. Alle besøgende vises gratis rundt på centret, og der fortælles om de enkelte dyr og racer. Centrets besøgstal er angivet i Tabel

2.10. Den største andel af de besøgende på centret er børn (64 – 74%). Antallet af besøgene på centret er steget fra 569 i år 2002 til 1527 i år 2004.

Tabel 2.10. Antal besøgende på centret (Bjarne Kjær) i perioden fra 2002 til 2004.

Gruppe	År		
	2002	2003	2004
Børn	423 (74%)	737 (66%)	972 (64%)
Voksne	146 (26%)	380 (34%)	512 (36%)
Institutioner		18	28
Personer i alt	569	1117	1527
Entrépris voksne	20	20	20
Entrépris pr. institution	0	0	0
Honorar for rundvisning	0	0	0
Entréindtægt i alt (kr.)		7.000	10.600

Besøgende på centret er primært familier med børn og turister primært tyskere, nordmænd og sjællændere. En del skoler fra omegnen besøger centret, mens andelen af private fra lokalområdet, der besøger centret, er begrænset. En del af de besøgende (ca. 15-20%), interesserer sig for genbevaringssagen.

2.5.1. Racer og dyrearter på centret

Antallet af dyr på centret fordelt på arter og racer i år 2003 og år 2004 er vist i Tabel 2.11. Antallet af heste og geder er øget fra 2003 til 2004. Derudover er antallet af dyr stort set konstant over de to år.

Tabel 2.11. Antal dyr på centret (Bjarne Kjær) i årene 2003 og 2004 fordelt på arter og racer.

Art	Race	År	
		2003	2004
Hest	Den Jydske Hest	2	4
Kvæg	Jysk Kvæg	12	10
	RDM-1970	6	6
	SDM-1965	2	2
	Dansk Malkekorthorn	2	4
Svin	Sortbroget Dansk Landracesvin	12	6
Får	Dansk Landfår	5	6
Geder	Dansk Landraceged		6
Kaniner	Hvid Dansk Landkanin	7	4
Høns	Danske Landhøns	33	32
Gæs	Den Danske Landgås	5	5
Ænder	Den Danske Landand	17	18
Duer	Parykduen	6	10

	Svaberduen	7	8
	Tumlingeduen	10	14
Hunde	Gammel Dansk Høsehund	1	1
Andet ¹	Dansk Rødbroget Kvæg		1
	Kilke	4	3

¹ Husdyrarter- og racer på centret som ikke hører under de gamle danske husdyrracer, som anført i indledningen

2.5.4. Salg af afkom til avlere samt materiale til kryokonservering

I år 2003 har centret solgt afkom fra Jysk Kvæg og Sortbroget Landracesvin. Derudover er der i 2004 solgt afkom fra Rød Dansk Malkerace anno 1970, Dansk Landfår, Landracegeder og Sortbroget Landracesvin.

Tabel 2.3. Salg af afkom til avlere fordelt på racer

Race	År	
	2003	2004
Jysk kvæg	2	
RDM-1970		1
Dansk Landfår		1
Dansk Landraceged		1
Sortbroget Landracesvin	1	2

Centret har i perioden leveret kryokonserveret materiale til Genressourceudvalgets genbank fra tyr af Jysk race.

2.5.5. Tiltag til formidling af bevaringsarbejdet

2.4.5.1. Foldere, annoncering og pressekontakt

Centret har udarbejdet egen folder med billeder af de enkelte racer. Centret er endvidere med i fællesfolderen udgivet i samarbejde mellem de fire besøgs- og bevaringscentre. Centret har ingen hjemmeside. Der er etableret kontakt til lokale turistkontorer, der uddeler centret foldere. Der annonceres i flere forskellige turistinformationsbrochurer. Der annonceres kun i begrænset omfang i lokalaviser, da dette har begrænset effekt. Centret har endvidere Genressourceudvalgets folder om de gamle danske husdyrracer.

2.4.5.2. Deltagelse i forskellige aktiviteter

Centret har i 2004 fremvist Jysk Hest på dyrskue i Hurup. Derudover har centret arrangeret en aften for henholdsvis fjerkræavlere og hesteavlere. Ejeren af centret er

medlem af diverse avls/raceforeninger. Derudover er der nogen kontakt til de tre andre bevarings- og besøgscentre, specielt med hensyn til formidling af avlsdyr.

2.5.5. Planlagte fremtidige aktiviteter

Centret påtænker at udvide med flere volierer til fjerkræholdet. Hestestald er pt. under opbygning. Derudover er der planer om at få lavet en stand med gamle danske husdyrracer på det ordinære dyrskue i Thisted.

3. Vurdering af om tilskudsordningen for bevarings- og besøgscentre har levet op til de opstillede formål for ordningen

3.1. Vurdering af centrenes effekt på udbredelsen af offentlighedens kendskab til bevaringsarbejdet

Hensigten med tilskudsordningen var at støtte private avlere, som har gamle danske husdyrracer, således at deres bedrifter kunne fungere som bevarings- og besøgscentre og derved udbrede kendskabet til bevaringsarbejdet i offentligheden. I de følgende afsnit gives en vurdering af centrenes effekt på udbredelsen af offentlighedens kendskab til bevaringsarbejdet samt deres bidrag til opformering af bestandene af de bevaringsværdige racer.

Antal besøgende i perioden 2002 til 2004 fordelt på de 4 bevaringscentre samt total antal besøgende i perioden er vist i Tabel 3.1.

Tabel 3.1. Antal besøgende på de 4 bevaringscentre i perioden 2002- 2004.

År		Center				I alt
		Hougaarden	Fitting	Elisabethsminde	Gamle Husdyr	
2002	Børn	90	412	1613	423	2.538
	Voksne	259	556	794	146	1.755
	Institutioner	3	9			12
	I alt	349	968	2407	569	<u>4.293</u>
	Entréindtægt					
2003	Børn	59	606	1960	737	3.362
	Voksne	350	257	1886	380	2.873
	Institutioner	4	26	64	18	112
	I alt	409	863	4146	1117	<u>6.635</u>
	Entréindtægt	7.000	2920	27.500	7.600	45.020
2004	Børn	219	589	2461	972	4.241
	Voksne	383	436	1858	512	3.189
	Institutioner	3		121	28	152
	I alt	602	1025	6109	1527	<u>9.263</u>
	Entréindtægt	7606	10.600	44.937	10.600	68.167
Antal besøgende i alt		1.360	2.856	12.662	3.213	20.091

Der er stor forskel mellem centrene i udviklingen i antallet af besøgende. To af centrene (Elisabethsminde og Gamle Husdyr) har således mere end fordoblet antallet af besøgende i perioden fra 2002 til 2004, mens antallet af besøgende på centret i Fitting stort set har været konstant over de 3 år. Det totale antal af besøgende på centrene varierer også betydeligt mellem centrene. Således har totalt over de 3 år henholdsvis 1.360, 2.856, 12.662

og 3.213 personer besøgt de hvert af de fire bevaringscentre. I alt har ca. 20.000 personer besøgt de 4 centre i løbet af de tre år ordningen har eksisteret.

3.1.1. Karakteristik af de besøgende

Der er forskelle mellem centrene i grupperne af besøgende. På Landsbymuseet Hougaarden er den overvejende del af de besøgende således voksne (2/3), mens de øvrige centre overvejende besøges af børn. Dette er også udtrykt ved antallet af besøgende institutioner, hvor centrene Elisabethsminde og Fitting har haft mange besøgende institutioner, primært i form af skoler og børnehaver. Andre karakteristika for besøgende på de fire centre er, at centrene besøges af mange turister og kun få lokale. Antal af personer, der besøger centrene på grund af kendskab til bevaringssagen, er begrænset.

3.1.2. Centrenes udbredelse af information

En af betingelserne for at modtage tilskud er, at centrene har skiltning og/eller foldere, der fortæller om racerne. Hvert center har således deres egen folder på dansk. Elisabethsminde har folderen på både dansk og tysk. Der er nogen forskel mellem centrenes foldere. To af folderne beskriver bevaringsarbejdet generelt (Fitting og Elisabethsminde), mens de to øvrige foldere ikke indeholder en beskrivelse af bevaringsarbejdet (Hougaarden og Gamle Husdyr). Udover centrenes individuelle foldere har de sammen udarbejdet en fællesfolder, der beskriver bevaringsarbejdet med de gamle husdyrracer og de 4 bevaringscentre. Kun Elisabethsminde og Landsbymuseet Hougaarden har egen hjemmeside.

3.1.3. Pressedækning

Udover centrenes egen annoncering i aviser m.v. har der samlet set været 9 indslag i TV og 7 artikler i aviser og ugeblade. Igen er der stor forskel mellem centrene, hvor centret "Gamle Husdyr" ikke har haft kontakt med pressen, mens Elisabethsminde har oplyst at have haft kontakt til pressen 11 gange over de 3 år.

3.1.4. Centrenes deltagelse i forskellige aktiviteter

Der er stor forskel mellem centre i deres deltagelse i forskellige aktiviteter og antallet af arrangementer på de enkelte centre. Landsbymuseet Hougaarden og centret "Gamle Husdyr" har således stort set ikke deltaget i aktiviteter. Elisabethsminde og Fitting bevarings- og besøgscenter har derimod været aktive med deltagelse i flere dyrskuer hvert år, og Elisabethsminde har endvidere haft mange aktiviteter på centret.

En samlet oversigt over centrenes pressekontakt og deltagelse i forskellige aktiviteter er vist i Tabel 3.2.

Tabel 3.2. Centrenes kontakt til presse og deltagelse i forskellige aktiviteter (antal) i perioden fra 2002 til 2004.

Aktivitet	Center			
	Hougaarden	Fitting	Elisabethsminde	Gamle Husdyr
Hjemmeside	X ¹		X	
Pressekontakt	3	3	11	0
Deltagelse i dyrskuer	0	13	7	1
Deltagelse i beslægtede aktiviteter	1	1	5	0

¹ under udarbejdelse

3.2. Vurdering af centrene effekt på opformering af bestandene af de bevaringsværdige racer

Formålet med ordningen var, at centrene udover at udbrede information om bevaringsarbejdet til offentligheden, skulle fungere som bevaringscentre. I det følgende vurderes centrene bidrag til bevarelse og opformering af de enkelte racer - vurderet i form af antal dyr på bevaringscentre samt centrene salg af afkom til avlere og deres bidrag til kryokonserveret materiale til genbanken.

3.2.1. Samlet andel af dyr på de fire bevaringscentre

Tabel 3.3 viser antallet af dyr på hvert af de fire centre på ansøgningstidspunktet for ordningen (år 2000) samt aktuel status på antallet af dyr (november 2004).

Som det fremgår af tabel 3.3., er der stor forskel på det aktuelle antal af dyr på de enkelte centre. Et af centrene har således kun 1 race indenfor hver art, hvorimod stort set alle racer er repræsenteret på et af de andre centre. Det samlede antal af dyr på de fire bevaringscentre er for alle racer øget betydeligt fra ansøgningstidspunktet til i dag, dog med hovedvægt på smådyrene.

Tabel 3.3. Antal dyr ved ansøgningstidspunktet (2000) samt aktuel status (nov. 2004) fordelt på racer og arter på de 4 bevaringscentre

Art	Race	Center								Total	
		Hougaarden		Fitting		Elisabethsminde		Gamle Husdyr			
		2000	2004	2000	2004	2000	2004	2000	2004	2000	2004
Hest	Jysk Hest	4	1		4	2	2		4	6	11
	Frederiksborg				2					0	2
Kvæg	Jysk Kvæg	12	6	2	11	9	9	5	10	28	36
	Rød Dansk Malkerace anno 1970			1	9		6		6	1	21
	SDM-1965				4				2	0	6
	Dansk Malkekorthorn			3	6		2		4	3	12
Svin	Sortbroget Dansk Landrace	2	2	6	16	4	5	21	6	33	29
	Dansk Landrace			3	31			12		15	31
Får	Hvidhovedet Marsk				5					0	5
	Dansk Landfår	4	14	7	19	5	8		6	16	47
Geder	Dansk Landraceged		3	6	12		7	3	6	9	28
Kaniner	Hvid Dansk Landkanin		1	3	9		10		4	3	24
Høns	Danske Landhøns	60	16	50	110	11	38	18	32	139	196
Gæs	Den Danske Landgås	4	9	6	22	4	10	4	5	18	46
Ænder	Den Danske Landand	5	10	8	32	4	30	11	18	28	90
Duer	Parykduen			4	20		14	6	10	10	44
	Svaberduen		5	4	11	10	27	3	8	17	51
	Tumlingeduen		8	10	17		10	4	14	14	49
Hunde	Dansk Spids				2					0	2
	Gammel Dansk Høsehund				1				1	0	2
Bier	Den Brune Bi (antal huse)						2			0	2

For yderligere at vurdere centrenes bidrag til opformering af bestandene af de bevaringsværdige racer, er det nødvendigt at se på udviklingen i antallet af dyr i hele populationen i perioden fra ordningens begyndelse til 2004. En vurdering af antallet af dyr på centrene vanskeliggøres dog af, at der i de årlige besøgsrapporter kun har været angivet det samlede antal dyr indenfor de enkelte racer, hvorfor det er svært at anskueliggøre om der alene er tale om avlsdyr eller både avlsdyr og opdræt. Det havde således været ønskeligt, hvis besøgsrapporterne havde været udformet så antallet af henholdsvis avlsdyr og opdræt specifikt fremgik. Derudover er det fornødne datagrundlag med hensyn til det totale antal af dyr i populationen ved ordningens begyndelse ikke til rådighed. I den følgende vurdering er derfor anvendt en tilnærmet målestok for udviklingen i antallet af dyr i populationen og antallet af dyr, centrene råder over, baseret på tildelingen af dyretilskud.

Tabel 3.4. viser antallet af avlsdyr de enkelte centre har modtaget dyretilskud til i henholdsvis 2001 og 2004 samt det totale antal dyr, hvortil der er givet dyretilskud. Da Korthornskvæget, Marskfårene og Landracegederne ikke indgik i dyretilskudsordningen i 2001 kan udviklingen i antallet af dyr for disse ikke vurderes. For fårene blev der i 2001 kun givet tilskud til væddere, hvorfor tallene for fåreracerne udelukkende er baseret på handyrene. Dyretilskuddet for hestene er ligeledes også kun givet til hingste, og da centrene kun råder over hopper, er antallet af disse ikke angivet.

Tabel 3.4. Antal avlsdyr i 2001 og 2004 som centrene har modtaget dyretilskud til

Race	Center								Antal dyr				% dyr på centrene	
	Hougaarden		Fitting		Elisabeths-minde		Gamle Husdyr		I alt på centrene		I alt indenfor racen			
	2001	2004	2001	2004	2001	2004	2001	2004	2001	2004	2001	2004	2001	2004
Jysk Kvæg	3	1	1	2	4	4	3	4	11	11	63	79	17	14
RDM- 1970				4		2		1		7	89	134	0	5
SDM-1965								1		1	14	29	0	3
Korthorn				3				1		4		20	0	20
Sortbroget														
Landracesvin			3	3	2	3	8	5	13	11	96	43	14	26
Dansk														
Landracesvin			7	4		4	2		9	8	75	56	12	14
Marsk Får				1						1		21 ¹		5
Landfår	1	2	1	2				1	2	4	14	30	14	13
Landraceged				2		1				3		27		11

¹ Antal væddere

Centrene har indenfor alle racerne enten øget antallet af dyr eller holdt dette konstant. Det totale antal af dyr i hele populationen har for de enkelte racer haft en positiv udvikling, undtagen de 2 svineracer, hvor antallet af avlsdyr er reduceret væsentligt.

Vurderes udviklingen i andelen af dyr, som centrene råder over i forhold til antal dyr i populationen, ses også en forøget eller konstant andel af dyr på centrene. På trods af, at de 2 svineracer har haft en tilbagegang i det totale antal af dyr indenfor racerne, er antallet af svin på centrene kun reduceret begrænset. Centrene råder således i 2004 over henholdsvis 26 og 14% af avlsdyrene inden for svineracerne, mod henholdsvis 14 og 12 % i 2001.

3.2.2. Samlet antal salg af afkom til avlere

Samlet antal solgt afkom fordelt på racer på hvert af de fire centre er vist i Tabel 3.4. Antallet af solgt afkom varierer betydeligt mellem centrene, hvilket også hænger tæt sammen med antallet af dyr på de enkelte centre. Et af centrene (Fitting) har solgt afkom fra stort set alle racer, hvorimod de øvrige centre har solgt få afkom fra de store racer.

Tabel 3.5. Samlet salg af afkom fra de fordelt på racer og centre

Race	Center				Total
	Hougaarden	Fitting	Elisabethsminde	Gamle Husdyr	
Jysk Hest	1				1
RDM-1970		3		1	4
Korthorn		6			6
Jysk Kvæg	1	6	4	2	13
Dansk Landrace Svin		27			27
Sortbroget Landrace Svin			30	2	32
Dansk Landfår	20	5		1	26
Hvidhovedet Marsk Får		1			1
Geder		7	1	1	9
Gæs	X ¹	55	8		63
Landhøns	X ¹	111	100		211
Landænder	X ¹	106	15		121
Kaniner		11	15		26
Duer		40			40

¹ Salg af æg fra gæs, høns og ænder- antal ikke opgivet

Ovenstående opgørelse over salg af afkom indeholder kun salg af afkom fra centrets dyr. Enkelte af centrene har derudover oplyst, at de har medvirket til formidling af avlsdyr fra andre avlere.

3.2.3. Centrene bidrag til kryokonservet materiale

Centrene har totalt set bidraget med genetisk materiale fra 2 stk. tyre af Jysk Kvæg. Det begrænsede bidrag af materiale til Genressourceudvalgets genbank skal dog ses i lyset af det totale indsamlede materiale, hvor der i perioden fra 2002 og 2004 kun er udtaget materiale fra 6 tyre af Jysk kvæg. Derudover er det ikke udtaget materiale fra svin, heste,

får og geder og kun i begrænset omfang fra kvægracerne Rød Dansk Malke race anno 1970, Sortbroget Dansk Malke race anno 1965 og Dansk Malkekorthorn.

3.3. Beregning af reel billetpris pr. besøgende på centrene

Centrene har opkrævet et mindre beløb pr. besøgende, hvilket dog ikke afspejler de reelle udgifter til gennemførelse af besøg på centrene. Evalueringsgruppen har derfor i stedet valgt at udregne det, der kunne betragtes som den reelle billetpris pr. besøgende.

Beregningen er baseret på, at centrene over de tre år, de hidtil har eksisteret, hver har modtaget 500.000 kr. årligt. Resultatet skal tolkes med forbehold for, at tilskuddet til centrene ikke alene er givet med publikumsbesøg for øje, men også med henblik på bevaringsarbejdet i øvrigt.

Tabel 3.6. Beregning af pris pr. besøgende samlet og for hvert af de fire centre

	Center				Total
	Hougaarden	Fitting	Elisabethsminde	Gamle Husdyr	
Besøgende					
voksne	992	1.248	4.538	1.038	7.816
Besøgende ialt	1.360	2.856	12.662	3.213	20.091
Pris (kr.) pr.					
Voksen	1.512	1.202	331	1445	768
Besøgende ialt	1.103	525	118	467	299

Udtrykt pr. besøgende voksen varierer besøgsprisen fra 331 kr. for Elisabethsminde til 1.512 kr. for Landsbymuseet Hougaarden. Ligeledes udtrykt pr. besøgende i alt varierer prisen betydeligt mellem centrene, nemlig fra 118 kr. til 1103 kr. Samlet set over de fire centre har prisen pr. besøgende voksen været 768 kr., mens prisen pr. besøgende i alt har været ca. 300 kr.

3.4. Samlet vurdering af centrenes effekter for bevaringssagen

En samlet vurdering af de 4 centres effekter vanskeliggøres af to forhold.

For det første har der ikke tidligere eksisteret en tilsvarende ordning, hvorfor der heller ikke er et referencegrundlag for succes eller mangel på succes.

For det andet har der ikke i udgangspunktet været opstillet succes- eller evalueringsskriterier for centrene.

Ved evalueringen af centrenes effekter er det derfor fristende alene at anlægge en komparativ betragtning; at analysere forskellene mellem de fire centres aktiviteter og effekter. Dette er dog hverken hensigtsmæssigt eller tilstrækkeligt.

Det er ikke hensigtsmæssigt, fordi de fire centre, selvom disse helt åbenlyst udviser meget store forskelle, omvendt også rådede over meget forskellige forudsætninger i udgangspunktet. Dels i kraft af meget forskellige geografiske betingelser for at tiltrække et stort antal besøgende. Dels i kraft af meget forskellige fysiske faciliteter og endelig i kraft af, så vidt evalueringsgruppen har kunnet vurdere, meget forskellige personlige forudsætninger for arbejdet.

Endvidere er en evaluering baseret på forskelle mellem centrenes aktiviteter og effekter ikke tilstrækkelig, fordi der derved alene ville blive tale om en relativ målestok. Der er således også behov for at vurdere modellen med de fire centre i en absolut målestok; hvilke effekter er der opnået i forhold til den anvendte bevilling, og kunne den anvendte bevilling have givet større effekter, hvis den havde været anvendt til alternative aktiviteter inden for området.

I den følgende samlede vurdering vurderes centrene i forhold til tre typer af effekter:

1. De direkte effekter i form af opformering/forøgelse af centrenes egne bestande.
2. De direkte effekter i form af centrenes salg af levende afkom til andre avlere, som må formodes at have arbejdet videre hermed.
3. Den indirekte effekt bestående i at centrene har informeret om sagen overfor de besøgende samt overfor interesserede i andre sammenhænge, hvori de har indgået.

Direkte effekter

Samlet set er forekommet en forøgelse af centrenes egne bestande. Fra 2000 til 2004 er det samlede antal individer således mere end fordoblet, dog, ikke overraskende, med hovedvægten på en forøgelse af bestanden af de mindre husdyr.

Alle centrene har udvidet med hensyn til antal dyr såvel som racer. Mellem centrene er der dog stor forskel. Eftersom alle centrene har haft de samme økonomiske muligheder for at arbejde for en forøgelse af bestanden, forekommer det lidt overraskende, at der er så stor forskel. Da der ikke har været specifikke krav eller succeskriterier for bestandenes størrelse eller racemæssige bredde, kan dette dog ikke give anledning til decideret kritik af nogen af centrene. Blot må det konstateres, at der i de forgangne tre år og set i forhold til bevillingen på 500.000 kr. pr. pr. center, kun er forekommet en begrænset udvidelse af bestandene. I vurderingen bør også indgå, hvad der vil ske med antallet af dyr på de

enkelte centre ved et eventuelt bortfald af tilskud. Flere af centrene har oplyst, at de ved ophør af tilskuddet fortsat vil have de bevaringsværdige dyr, men at disse vil blive reduceret i antal.

Hvad angår salget af afkom er der, på tværs af alle arter og racer videresolgt 550 individer. Igen ligger hovedvægten på de små dyrearter. Evalueringsgruppen kender ikke skæbnen for disse individer, men under den antagelse, at de har fundet anvendelse i videre avlsarbejde, er der, sammen med forøgelse af bestandene på selve centrene, tale om mindst en tredobling af de samlede bestande. Også her er der imidlertid stor forskel mellem centrene. Et enkelt center står for en uforholdsmæssig stor andel af salgsarbejdet.

Indirekte effekter

Besøgstallene har for alle centre udviklet sig positivt gennem perioden. Der er dog meget store forskelle mellem centrenes besøgstal og kun et enkelt center udviser et besøgstal, der tyder på stort lokalt kendskab til centret såvel som vedvarende interesse herfor. Dette center har da også udvist en betydelig evne til at tiltrække gæster gennem forskellige netværk og ved at etablere en række tilbagevendende traditioner mv.

Profilen på de besøgende varierer meget, og det er indtrykket, at det er en ganske begrænset andel af de besøgende på de fire centre set under et, der har haft en særlig interesse for de gamle husdyrracer. Flertallet af de besøgende synes derimod at have været drevet af et mere generelt ønske om at besøge et historisk præget landbrug med alsidigt dyrehold. Spørgsmålet er dermed, om dette flertal har fået forøget deres viden om bevaringssagen, eller om de blot har fået et mere generelt landbrugsmæssigt indtryk. At dømme ud fra centrenes formidlingsmaterialer, posters, skilte etc., har flertallet af de besøgende kun i begrænset omfang fået forøget deres viden om bevaringssagen.

Endvidere har en vis del af de besøgende været udenlandske turister, for et af centrene endda en betydelig del. Hvorvidt disse besøgende har fået et udbytte af besøget, som vil have betydning for bevaringssagen, vurderes at være meget tvivlsomt.

Endelig har der blandt de besøgende, herunder specielt institutionerne, været mange gengangere. Gengangere kan både være en svaghed og en styrke. En svaghed i den forstand at de samlede besøgstal ikke afspejler, at information om bevaringssagen er nået en bred del af befolkningen. En styrke i den forstand, at der blandt en mere begrænset del af befolkningen måske er opbygget en mere dybtgående fortrolighed med sagen.

Vurderingen af de indirekte effekter vanskeliggøres af, at evalueringen udelukkende er baseret på faktuelle oplysninger fra centrene; de årlige besøgsrapporter samt oplysninger fra centrets ejere oplyst ved evalueringsgruppens besøg på centrene. En vurdering af de indirekte effekter kunne eksempelvis have været styrket ved en evaluering baseret på

centrenes målgrupper. Evalueringsgruppen har dog vurderet, at der ikke var datagrundlag for at udføre en sådan målgruppeevaluering.

Centrene har også gennemført mere opsøgende informativt arbejde. Dels gennem deltagelse i dyrskuer og andre beslægtede aktiviteter, dels gennem kontakt til pressen. Igen er der stor forskel på aktivitetsniveauet centrene imellem, idet kun to af centrene for alvor har været aktive på dette område.

Det vurderes alt i alt, at der har været gennemført en for begrænset indsats for at udbrede information om sagen gennem netværk og presse, og det vurderes helt generelt at denne aktivitetstype er en af de helt centrale og samtidig en af de billigste måder at sikre synlighed for sagen.

Mellem de fire centre har der været et meget begrænset samarbejde, hvilket dog heller ikke har været et formelt krav. På tværs af centrene er der tidligt i forløbet udarbejdet af en fælles folder om bevaringsarbejdet på de fire centre, ligesom der også er blevet henvist gensidigt, når ønsker om køb af levende avlsdyr ikke har kunnet efterkommes af det enkelte center. Herudover har der ikke været samarbejde af betydning.

Det forhold at der har været et meget begrænset samarbejde vurderes at have begrænset effekten af centrenes arbejde betydeligt. På mange områder kunne der være draget stor nytte af et langt tættere samarbejde om udarbejdelse af materialer, påvirkning af pressen, indgåelse af lokale partnerskabsaftaler etc. Et eksplicit krav herom fra bevillingsgiver ville her have været hensigtsmæssigt, ligesom en reservation af en del af bevillingen til en fælles materialepulje kunne have været en mulighed.

Set i lyset af at de fire centre, i kraft af deres beliggenhed, kun i stærkt begrænset omfang har konkurreret om de samme besøgende, havde det i det hele taget været en god ide at styrke erfaringsudveksling og sikre gensidig inspiration.

4. Konklusion

Evalueringsgruppen vurderer ikke, at de fire centre udviser resultater, der samlet set står mål med den anvendte offentlige bevilling.

Denne negative vurdering bør ikke opfattes som en kritik af ejerne af de fire centre, idet disse vurderes at have ageret fornuftigt inden for de givne bevillingsmæssige forudsætninger og på baggrund af de geografiske, fysiske og personlige forudsætninger, som de havde.

Vurderingen er derimod baseret på et absolut vurderingskriterium; hvilke effekter er der opnået i forhold til den anvendte bevilling, og kunne den anvendte bevilling have givet større effekter, hvis den havde været anvendt til alternative aktiviteter inden for området.

Det er her vigtigt at holde sig for øje, at der har været tale om en relativt omkostningstung ordning. Hvert center har således hvert år modtaget 500.000 kr., svarende til at der hvert år er anvendt 2 mio. kr. til centrene. Dette underbygges af det høje tilskud pr. besøgende som samlet set over de fire centre har været på ca. 300 kr., dog med betydelige forskelle mellem centre. Således har "prisen" pr. besøgende for et enkelt center været ca. 1100 kr.

Helt grundlæggende vurderes det ikke som hensigtsmæssigt at tildele fire individuelle avlere en bevilling på 500.000 kr./år. Særligt ikke, når denne bevilling er ledsaget af kun meget generelle målsætninger og uden en betydelig grad af koordinering, opfølgning og faglig rådgivning.

Alt i alt kan Genressourceudvalget derfor ikke anbefale, at ordningen fortsættes i sin nuværende form, endsige i en tilpasset form målrettet de samme eller andre individuelle avlere/bevaringscentre.

Bilag 1

Referat fra besøg på bevarings- og besøgscenter d. 1. oktober 2004 kl. 13.00

*Landsbymuseet Hougaarden, v/ Anna og Inger Nielsen, Tolshøj 19 og 21,
Vesterbølle, 9631 Gedsted*

Deltagere: Bevaringscentret: Anna Nielsen
Genressourceudvalget: Anders Klöcker
Peter Bavnhøj
Birgit Bak
Kjeld Nygård Kristensen
Leif Søndergaard
Hanne-Marie Nielsen

Referent: Hanne-Marie Nielsen

Faciliteter (opstaldning, adgangsforhold)

Bevarings- og besøgscentret Hougaarden består af to gårde, hvoraf den ene er indrettet som landsbymuseum (Hougaarden), mens dyrene er opstaldet på den anden. Gården, hvorpå dyrene er opstaldet, består af 3 længer, en længe indrettet med bl.a. skolestue, købmandsbutik og faciliteter til høns og duer, en længe med foderopbevaring samt en længe med staldafsnit til dyrene. Staldafsnittet indeholder faciliteter både til geder, kvæg, svin, kaniner og fjerkræ, mens hestestald og fårestald findes i separate bygninger. I tilknytning til staldafsnittene er der græsfolde, og der er etableret gangstier mellem foldene. Ved de enkelte racer er der opsat skilte med angivelse af navn og kort beskrivelse af de gamle danske husdyrracer. Hougaarden fungerer som landbrugsmuseum og er indrettet som en typisk gård i år 1900 med dertilhørende maskinpark og indbo.

Tiltag til udbredelse af information om bevaringsarbejdet

Annoncering (folder, hjemmeside m.v.)

Centret har udarbejdet egen folder med beskrivelse af Landsbymuseet. Centret har endvidere eget logo. Ny version af centrets folder samt logo er under udarbejdelse efterår 2004. Centret er endvidere med i fællesfolderen udgivet i samarbejde mellem de fire besøgs- og bevaringscentre. Hjemmeside for centret er under udarbejdelse efterår 2004 (www.hougaarden.dk). Der annonceres hvert år i 3 forskellige turistbrochurer og ved sæsonstart (1. maj) annonceres i lokale aviser. Der er kontakt til lokale turistkontorer, der har centrets foldere. Centrets foldere er endvidere uddelt forskellige steder i lokalområdet. Centret har Genressourceudvalgets folder om de gamle danske husdyrracer.

Pressekontakt, deltagelse i beslægtede aktiviteter samt andre tiltag/aktiviteter

Familiejournalen har bragt artikel om centret. Derudover har TV-Nord og TV-Midt/Vest bragt indslag om centret. Centret har ikke deltaget i dyrskuer, men i 2004 har der været levendegørelse på centret i form af en arbejdende smed.

Effekt af besøgs- og bevaringscentrene

Besøgstal, avlerkontakter etc.

Foreløbig opgørelse over besøgstal samt antal af dyr på centret i 2004 blev uddelt under mødet. Besøgende på centret er primært private familier og turister. Antallet af besøgende fra lokalområdet er begrænset. Alle besøgende bliver vist rundt på centret. En del af de besøgende interesserer sig for genbevaringssagen, og der har også været potentielle nye avlere. Derudover er der lidt kontakt til de tre andre bevarings- og besøgscentre specielt med hensyn til formidling af avlsdyr. Ejeren af centret er medlem af diverse avls/raceforeninger. Avls/raceforeningerne anses som en hjælp til f.eks. formidling af avlsdyr, sparring mellem avlere samt koordinering af avlsplaner indenfor racen.

Fremtidsperspektiver

Centret er påtænkt udvidet med et udendørs område med kaniner samt udvidelse af fjerkræholdet. Derudover skal der opsættes hegn samt udføres reparationer på kostald. Høstdagen, der normalt afholdes på Herregården Hessel, flyttes fra 2005 til Hougården. Der påtænkes etableret en støtteforening omkring Landsbymuseet Hougaarden i forbindelse med allerede eksisterende forening omkring Landsbykulturen i Vesthimmerland. Af påtænkte nicheprodukter fra de gamle racer kan nævnes salg af lam til private og evt. salg af koskind fra gråbrogede slagtedy.

Erfaringer fra de 3 år som bevaringscenter

Styrker og svagheder ved den nuværende ordning

En af svaghederne ved ordningen er at der ingen faglig opfølgning har været fra direktoratets side. Dette kunne ifølge ejeren have været en hjælp til at fremme udbredelsen af information om det genbevarende arbejde.

Forslag til ændringer baseret på erfaringerne

Der var fra ejers side ønske om flere brochurer, der fortæller om bevaringssagen generelt og om de gamle danske husdyrracer, herunder en opdatering/genoptryk af genressourceudvalgets folder "Gamle Danske Husdyrracer". Flere forbrugere/besøgende har endvidere udtrykt ønske om produkter fra de gamle racer, især svinekød, hvorfor informationsmateriale vedrørende afsætning af nicheprodukter fra gamle husdyrracer kunne være en hjælp.

Andet

Tilskuddet til centret har primært bidraget til etablering af faciliteter på centret såsom adgangs- og toiletforhold, mens antallet af dyr på centret stort set er det samme som før tilskudsordningens start. Konsekvenserne af et evt. bortfald af tilskud vil være nedskæring i antallet af dyr på centret. Bredden indenfor racer og arter anses dog for vigtigt i formidling af information om bevaringsarbejdet.

Bilag 2

Referat fra besøg på bevarings- og besøgscenter d. 1. oktober 2004 kl. 17.00

Fittings besøgs- og bevaringscenter v/ Rose og Ole Mols, Fittingvej 44, 6623 Vorbasse

Deltagere: Bevaringscentret: Rose Mols
Ole Mols
Genressourceudvalget: Anders Klöcker
Peter Bavnshøj
Birgit Bak
Kjeld Nygård Kristensen
Leif Søndergaard
Hanne-Marie Nielsen

Referent: Hanne-Marie Nielsen

Faciliteter (opstaldning, adgangsforhold)

Staldafsnittet indeholder faciliteter til svin og kvæg, mens der er separate staldafsnit til får, geder, kvæg, svin, kaniner og fjerkræ. Heste, kvæg, får og geder går på græsfolde i umiddelbar tilknytning til staldene. Der er etableret gangstier mellem foldene samt omkring voliere med fjerkræhold. Ved de enkelte racer er der opsat skilte med angivelse af navn på de enkelte racer. Der er bygget skolestue, hvor der forefindes foldere, billeder samt enkelte plancher med beskrivelse af de gamle danske husdyrracer. Der er opsat offentlig skilt i Fitting med angivelse af besøgs-gård.

Tiltag til udbredelse af information om bevaringsarbejdet

Annoncering (folder, hjemmeside m.v.)

Centret har udarbejdet egen folder med beskrivelse af bevaringsarbejdet samt billeder af de enkelte racer. Centret har endvidere eget logo. Udover centret egen folder er centret er med i fællesfolderen udgivet i samarbejde mellem de fire besøgs- og bevaringscentre. Der er etableret kontakt til lokale turistkontorer, der uddeler centret folders. Folderen er endvidere uddelt på skoler, tankstationer og campingpladser i nærområdet. Pressemeddelelse udsendes i lokalaviser, når der åbnes for sæsonen. Centret har endvidere Genressourceudvalgets folder om de gamle danske husdyrracer samt foldere fra 2 af de andre bevaringscentre. I skolestuen findes plancher med beskrivelse af de gamle danske husdyrracer.

Pressekontakt, deltagelse i beslægtede aktiviteter samt andre tiltag/aktiviteter

Centret har udstillet dyr på 3 historiske dyrskuer, Landsskuet, et hesteskue og en fåredag. Udstilling af dyr på skuer øger ifølge ejerne interessen for de gamle husdyrracer- herunder køb af dyr, samt besøg på centret. Ugebladene Hjemmet og Hendes Verden har bragt artikler om centret, og der har været omtale i lokaleradio.

Effekt af besøgs- og bevaringscentrene

Besøgstal, avlerkontakter etc.

Foreløbig opgørelse over besøgstal samt antal af dyr på centret i 2004 blev uddelt under mødet. Besøgende på centret kommer fra hele landet og en del institutioner og skoler besøger centret. Alle besøgende bliver vist rundt på centret, hvis det ønskes, og der fortæller om de enkelte dyr/racer om bevaringsarbejdet generelt. En del af de besøgende, (anslået til en tredjedel) besøger centret pga. interesse i bevaringssagen. Derudover er der en del kontakt til to af de andre bevarings- og besøgscentre, specielt med hensyn til formidling af avlsdyr. Ejeren af centret er medlem af diverse avls/raceforeninger, har været med til at opstarte 5 avlsforeninger og har kontakt til andre avlere af gamle husdyrracer. Ejeren har formidlet en del avlsdyr til nye avlere.

Fremtidsperspektiver

Ejerne påtænker at anvende hestene til pasning af jorden samt evt. starte med at malke kørerne. Dette vil dog kræve at ekstra arbejdskraft tilføres centret. Derudover er der planer om at udarbejde en hjemmeside for bevaringscentret.

Erfaringer fra de 3 år som bevaringscenter

Styrker og svagheder ved den nuværende ordning

Ejerne af centret har ikke savnet sparring omkring bevaringsarbejdet, da der har været gode sparringspartnere i form af andre avlere og Genressourceudvalget.

Forslag til ændringer baseret på erfaringerne

Der var fra ejers side ønske om flere brochurer, der fortæller om bevaringssagen generelt og om de gamle danske husdyrracer, herunder en opdatering/genoptryk af genressourceudvalgets folder "Gamle Danske Husdyrracer". Flere besøgende har endvidere udtrykt ønske om produkter fra de gamle racer, især svinekød, hvorfor informationsmateriale vedrørende afsætning af nicheprodukter fra gamle husdyrracer kunne være en hjælp.

Andet

Tilskuddet til centret har bidraget til etablering af faciliteter på centret såsom adgangs- og toiletforhold, opførelse af skolestue samt faciliteter til fjerkræ, får og geder.

Konsekvenserne af et evt. bortfald af tilskud vil være at centret vil reducere i antallet af dyr, da ejeren dermed må optage fuldtidsarbejde udenfor centret.

Avls/raceforeningerne anses som en hjælp til f.eks. formidling af avlsdyr, sparring mellem avlere samt koordinering af avlsplaner indenfor racen.

Bilag 3

Referat fra besøg på bevarings- og besøgscenter d. 20. oktober 2004 kl. 12.00

Elisabethsminde bevarings- og besøgscenter v/ Jonna og Knut Hansen, Kirkevejen 241, 4930 Maribo

Deltagere:	Bevaringscentret:	Knut Hansen Jonna Hansen
	Genressourceudvalget:	Anders Klöcker Birgit Bak Kjeld Nygård Kristensen Leif Søndergaard Hanne-Marie Nielsen
Referent:	Hanne-Marie Nielsen	

Faciliteter (opstaldning, adgangsforhold)

Staldafsnittet indeholder faciliteter både til både kvæg, svin og duer. Faciliteter til kaniner, geder, ænder og høns findes i separate bygninger. Heste, kvæg, får og geder går på græsfolde i umiddelbar tilknytning til staldene. En del af kvæget afgræsser i sommerperioden områder i tilknytning til friluftsmuseet i Lyngby. Der er etableret gangstier mellem foldene samt omkring voliere med fjerkræhold. Ved de enkelte racer er der de fleste steder opsat skilte med angivelse af navn på de enkelte racer. I lade samt malkerum findes foldere, billeder samt plancher med beskrivelse af de gamle danske husdyrracer. I laden findes desuden gamle redskaber, maskiner og hestevogne. Centret har endvidere en lille parcel med gamle korn-, ærte, roe og kartoffelsorter. Der er offentlige skilte 4 steder med angivelse af gamle husdyrracer.

Tiltag til udbredelse af information om bevaringsarbejdet

Annoncering (folder, hjemmeside m.v.)

Centret har udarbejdet egen folder med beskrivelse af bevaringsarbejdet i Danmark, bevaringscentret samt af de gamle husdyrracer. Folderen findes på både dansk og tysk. Centret er endvidere med i fællesfolderen udgivet i samarbejde mellem de fire besøgs- og bevaringscentre. Centret har endvidere eget logo og hjemmeside (www.gamle-danske-husdyr.dk). Der er etableret kontakt til lokale turistkontorer, der uddeler centret foldere. Derudover er centrets foldere omdelt til lokale campingpladser samt sommerhusudlejningsfirmaer. Centret har endvidere Genressourceudvalgets folder om de gamle danske husdyrracer til uddeling samt foldere fra 2 af de andre bevaringscentre. Centret sælger postkort med billeder af dyr af de gamle husdyrracer på centret.

Pressekontakt, deltagelse i beslægtede aktiviteter samt andre tiltag/aktiviteter

Centret arrangerer forskellige aktiviteter som høstmarked, pilefletdag, indskydning af de brune bier, børnefødselsdage og bedsteforældrefødselsdage. Før afholdelse af arrangementerne på centrene udsendes pressemeddelelse til div. Tv-stationer og aviser. Derudover har centret fremvist dyr ved 2 dyrskuer samt været ude på skoler og informere om landbrug generelt. Derudover informeres der ca. 1 gang månedligt om bevaringssagen og om de gamle husdyrracer ved aktiviteter udenfor centret.

Effekt af besøgs- og bevaringscentre

Besøgstal, avlerkontakter etc.

Foreløbig opgørelse over besøgstal samt antal dyr på centret i 2004 blev uddelt under mødet. Besøgende på centret er primært turister fra nærliggende campingpladser og sommerhusområder. Det anslås at ca. 80% af turisterne er danskere, mens den resterende del primært er tyskere, svenskere og nordmænd. En del skoler og børnehaver fra omegnen besøger centret, mens andelen af private fra lokalområdet, der besøger centret, er begrænset. Alle besøgende bliver vist rundt på centret, og der fortælles om de enkelte dyr/racer. Det anslås, at ca. 40% af de besøgende kommer pga. interesse i genbevaring, mens den resterende del udelukkende kommer på centret pga. interessen i landbrug. Derudover er der nogen kontakt til de tre andre bevarings- og besøgscentre specielt med hensyn til formidling af avlsdyr. Ejeren af centret er medlem af diverse avls/raceforeninger samt har kontakt til andre avlere af gamle husdyrracer og har formidlet avlsdyr til andre avlere. Bevaringscentret samarbejder med friluftsmuseet i Maribo.

Fremtidsperspektiver

For at få bedre faciliteter til informationsaktiviteter og informationsmateriale påtænker centret at bygge en skolestue i laden. Derudover er der planer om at lave udendørs voliere til duerne. Endelig påtænker centret at renovere det gamle malkeum som pt. anvendes til opbevaring af brochurer mv.

Erfaringer fra de 3 år som bevaringscenter

Styrker og svagheder ved den nuværende ordning

Ejeren påpegede, at tidspunktet for udbetaling af støtten var uhensigtsmæssig, idet denne udbetales 1. maj i forbindelse med sæsonåbning af centret, hvorimod de største udgifter til drift af centret findes i vintermånederne.

Forslag til ændringer baseret på erfaringerne

Der var fra ejers side ønske om materiale (brochurer/plancher), der i et let forståeligt sprog fortæller om bevaringssagen generelt og om de gamle danske husdyrracer.

Andet

Tilskuddet til centret har bidraget til etablering af faciliteter på centret såsom adgangsforhold, hegning, opførelse af høsehus samt skiltning.

Bilag 4

Referat fra besøg på bevarings- og besøgscenter d. 1. oktober 2004 kl. 9.00

Gamle Husdyr v/ Bjarne Kjær, Aalborgvej 135, 7700 Thisted

Deltagere:	Bevaringscentret:	Bjarne Kjær
	Genressourceudvalget:	Anders Klöcker
		Peter Bavnshøj
		Birgit Bak
		Kjeld Nygård Kristensen
		Leif Søndergaard
		Hanne-Marie Nielsen
Referent:	Hanne-Marie Nielsen	

Faciliteter (opstaldning, adgangsforhold)

Staldafsnittet indeholder faciliteter både til både geder, kvæg, svin, kaniner og fjerkræ. Hestestald er under opførelse og faciliteter til fjerkræ findes i separate bygninger. Heste, kvæg, får og geder går på græsfolde i umiddelbar tilknytning til staldene. En del af det jyske kvæg går dog om sommeren i en eng. Der er etableret gangstier mellem foldene samt omkring voliere med fjerkræhold. Ved de enkelte racer er der opsat skilte med angivelse af navn og billede af racerne. Ved centrets indgang forefindes foldere, billeder samt enkelte plancher med beskrivelse af de gamle danske husdyrracer.

Tiltag til udbredelse af information om bevaringsarbejdet

Annoncering (folder, hjemmeside m.v.)

Centret har udarbejdet egen folder med billeder af de enkelte racer. Centret er endvidere med i fællesfolderen udgivet i samarbejde mellem de fire besøgs- og bevaringscentre. Centret har ingen hjemmeside. Der er etableret kontakt til lokale turistkontorer, der uddeler centret foldere. Der annonceres i flere forskellige turistinformationsbrochurer. Der annonceres kun i begrænset omfang i lokalaviser, da dette har begrænset effekt. Centret har endvidere Genressourceudvalgets folder om de gamle danske husdyrracer.

Pressekontakt, deltagelse i beslægtede aktiviteter samt andre tiltag/aktiviteter

Centret har fremvist Jysk Hest på dyrskue i Hurup. Dette havde dog ikke så stor effekt med hensyn til udbredelse af information om bevaringscentret og bevaringsarbejdet, da der ikke var medbragt informationsfoldere.

Effekt af besøgs- og bevaringscentrene

Besøgstal, avlerkontakter etc.

Foreløbig opgørelse over besøgstal samt antal af dyr på centret i 2004 blev uddelt under mødet. Besøgende på centret er primært familier med børn og turister primært tyskere, nordmænd og sjællændere. En del skoler fra omegnen besøger centret, mens andelen af private fra lokalområdet, der besøger centret, er begrænset. Alle besøgende bliver vist rundt på centret, og der fortælles om de enkelte dyr/racer. En del af de besøgende (ca. 15-20%), primært ældre folk, interesserer sig for genbevaringssagen. Derudover er der nogen kontakt til de tre andre bevarings- og besøgscentre specielt med hensyn til formidling af avlsdyr. Ejeren af centret er medlem af diverse avls/raceforeninger samt har kontakt til andre avlere af gamle husdyrracer. Ejeren har formidlet avlsdyr til nye avlere af Jysk Kvæg og Jyske Heste. Avls/raceforeningerne anses som en hjælp til f.eks. formidling af avlsdyr, sparring mellem avlere samt koordinering af avlsplaner indenfor racen.

Fremtidsperspektiver

Centret påtænker at udvide med flere volierer til fjerkræholdet. Hestestald er pt. under opbygning. Derudover er der planer om at få flere af de gamle husdyrracer med på det ordinære dyrskue i Thisted.

Erfaringer fra de 3 år som bevaringscenter

Styrker og svagheder ved den nuværende ordning

En af svaghederne ved ordningen er at der ingen faglig opfølgning har været fra direktoratets side. Dette kunne ifølge ejeren have været en hjælp til at fremme udbredelsen af information om det genbevarende arbejde.

Forslag til ændringer baseret på erfaringerne

Der var fra ejers side ønske om flere brochurer, der fortæller om bevaringssagen generelt og om de gamle danske husdyrracer, herunder en opdatering/genoptryk af genressourceudvalgets folder "Gamle Danske Husdyrracer". Flere besøgende har endvidere udtrykt ønske om produkter fra de gamle racer, især svinekød, hvorfor informationsmateriale vedrørende afsætning af nicheprodukter fra gamle husdyrracer kunne være en hjælp.

Andet

Tilskuddet til centret har bidraget til etablering af faciliteter på centret såsom adgangs- og toiletforhold, opførelse af hestestald samt faciliteter til fjerkræ. Derudover er der indkøbt dyr af racerne Jysk Hest og Malkekorthorn.

Konsekvenserne af et evt. bortfald af tilskud vil være at centret ikke vil fortsætte som bevaringscenter, da centrets ejer dermed må optage fuldtidsarbejde udenfor centret. Antallet af dyr vil dog formentlig ikke blive reduceret.